

ЛЕКСИКОГРАФІЯ, ЛЕКСИКОЛОГІЯ, ФРАЗЕОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Олена Боярчук

Історія слів *діловодство* / *справочинство* в лексикографічній практиці XX – початку XXI століть

Коли в 1917 році з приходом до влади національного уряду Центральної Ради українська мова стає офіційною мовою в Україні [Див.: 1: 58–59] (а отже, діловодство відтоді має проводитися саме українською мовою), постає питання про вироблення української офіційно-ділової лексики на протигагу російській, якою до того послуговувалися в канцеляріях та судах на українських територіях, що перебували в складі Російської імперії. Багатьом російським офіційно-діловим термінам не існувало питомих українських відповідників, тому запозичання цих лексем із російської мови було дуже поширеним. Надалі, вже після розгрому українізації, запозичення з російської мови стають частиною мовної політики радянської влади в Україні, що «сприяло проникненню до словникового складу української мови (зокрема на рівні нормативного вжитку) багатьох невинуватих інтерферем та кальок, незважаючи на існування українського відповідника» [4: 6].

До лексем, яким на початок XX століття, очевидно, не було питомих українських відповідників, належали й російські терміни «делопроеизводство», пізніше також «деловодство», і «делопроизводитель», які, швидше за все, є кальками з німецької мови (пор.: нім. *Geschäftsführung* < *Geschäft* – *справа* і *Führung* – *ведення*). Наприклад, «Російсько-український словарь» М. Уманця та А. Спілки як відповідники до російської лексеми «дѣлопроеизводитель» фіксує слова *секретарь* і *письмоводитель* [УС], а в «Словарі української мови» Б. Грінченка ця російська лексема взагалі відсутня, хіба що українське дієслово *справувати* пояснено і як російське «вести (дѣла)» [СБГ].

Натомість уже в словниках періоду національно-визвольних змагань знаходимо українські відповідники *діловодство* й *діловод* [Бур.; Ван.; Леон.; УДК 811.161.2'373'374

Пад.; Пер.; Сл.ПУПТ], а також *справочинство* й *справочинець* [Пад.]. Очевидно, що ці лексеми є кальками з російської мови й до того ж абсолютними синонімами, функціонування яких є особливо небажаним в офіційно-діловому мовленні, що характеризується однозначністю викладу.

Автори всіх без винятку словників доби українізації пропонують лише варіант *діловодство* та *діловод* [Вер.; Із.; Лінк.; Ос.; РУС; РУСПр.; Св.; СДМ] в українській частині словникового реєстру. Ці ж лексеми знаходимо й у складі фразеологізмів, наприклад: «деловодство на українском языке» – *діловодство українською мовою*; «работать по деловодству» – *працювати на діловодстві* [СДМ]; «делопроизводитель нагрузки и выгрузки» – *діловод у справах навантаження та розвантаження* [Лінк.]. Також у словнику цього періоду зафіксовано й похідну лексему «делопроизводственный», до якої подано два українські відповідники *діловодний* і *справоводний* [СДМ].

Словники русифікаційної доби так само фіксують винятково відповідники *діловодство* та *діловод* [РУСКалин.; РУСЗт.; РУСЮр.Т; СУМ; УР]. У цих словниках з'являється також лексема *діловодка* [РУСКалин.; РУСЗт.; УР] як відповідник до російського «делопроизводительница», проте в шеститомному «Українсько-російському словнику» цю лексему подано з ремаркою *розмовне*. Знаходимо у цих словниках також і термін *діловодний* [РУСКалин.; РУСЗт.; УР].

П'ять сучасних словників ділової мови подають лише по одному відповіднику на кожну з досліджуваних російських лексем, а саме *діловодство* і *діловод* [Ан.; Єр.; Ол.; ПДЛ; Тар.]. У двох словниках як відповідники до російського «делопроизводство» наведено синоніми *діловодство* та *справочинство* [Жайв.; Шев.], причому в загальномовному «Російсько-українському словнику» за ред. В. Жайворонка термін *справочинство* стоїть на першому місці в синонімічному ряді. Що ж до лексеми «делопроизводитель», то, на відміну від укладачів «Російсько-українського словника» за ред. В. Жайворонка, авторка «Російсько-українського словника ділового мовлення» С. Шевчук не фіксує в українській частині словникового реєстру лексему *справочинець*, подаючи лише відповідник *діловод* [Шев.]. Натомість укладачі «Російсько-українського словника» за ред. В. Жайворонка послідовно наводять не тільки іменник жіночого роду *справочинка*, а й прикметник *справочинний* [Жайв.], у той час як решта сучасних словників містять відповідники *діловодка* [Єр.; Тар.; Шев.] та *діловодний* [Єр.; Ол.].

Отже, як видно із вищенаведеного аналізу словників, сьогодні в українському офіційно-діловому мовленні паралельно функціонують два синонімічні терміни та їхні похідні. І хоча більшість лексикографів надає перевагу

лексемі *діловодство*, останнім часом мовознавці частіше обирають саме відповідник *справочинство*, на користь чого свідчить і назва навчального посібника О. Доценко «Історія мови українського справочинства», який вийшов у 2010 році [Див.: 2]. У свою чергу, ми також вважаємо, що доцільніше використовувати лексему *справочинство* з двох причин.

Як зазначає дослідниця О. Черемська, до ненормативного, невластиво-го українській мові калькування з російської мови належать інтерфемери зі словотвірною морфемою *-вод-* [4: 8], яка входить і до складу лексем *діловодство*, *діловод*, *діловодний*, що є першою причиною, чому варто відмовитися від уживання цих термінів. І дійсно, проаналізувавши переклад інших російських лексем із морфемою *-вод-*, поданий у загальномовному «Російсько-українському словнику» 1924 р. та «Словнику ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського, В. Страшкевича, ми дійшли висновку, що українські слова із цією морфемою переважно належать до запозичень початку минулого століття, оскільки решта російських слів із цією морфемою має питому українські відповідники, які можна віднести до давнішого шару української лексики. Так, наприклад, до російських слів «древовод» / «древоводство» лексикографи початку ХХ століття наводять українські відповідники *деревнік* / *деревництво* [РУС], до «животноводство» – *тваринництво* [СДМ], «козоводство» – *козівництво* [РУС], «коневод» / «коневодство» – *конівник*, *коляр* / *конівництво*, *колярство* [РУС], «лесовод» / «лесоводство» – *лісівник* / *лісівництво* [СДМ], «овцевод» / «овцеводство» – *вівчар* / *вівчарство* [РУС], «полеводство» – *рільництво*, *польове господарство* [СДМ], «птицевод» / «птицеводство» – *птахівник* / *птахівництво* [РУС], «пчеловод» / «пчеловодство» – *пасічник*, *бджоляр*, *бджолярник* / *бджільництво*, *пчільництво*, *бджолярство*, *пасічництво*, *пасіка* [РУС], «рыбовод» / «рыбоводство» – *рибник* / *рибництво* [СДМ], «садовод» / «садоводство» – *садівничий* / *садівництво* [СДМ], «семеновод» / «семеноводство» – *насінняр* / *насінництво* [СДМ], «скотовод» / «скотоводство» – *скотар* / *скотарство* [СДМ], «табаковод» – *тютюнник* [СДМ], «цветовод» / «цветоводство» – *квітникар*, *квітляр* / *квітництво* [СДМ] тощо. Як бачимо з вищенаведених прикладів, більшість із цих лексем належить до сільськогосподарської лексики. Проте ми знайшли й власне офіційно-ділові терміни «счетовод» / «счетоводство», до яких дібрано питому українські відповідники *рахівник*, *рахівничка* та *рахівництво* [СДМ]. До новозапозичених лексем із морфемою *-вод-*, зафіксованих у словниках періоду українізації, разом із українськими термінами *діловод* і *діловодство* також належать слова *домовода* (спільний рід), *домоводник* і *домоводниця* [РУС] як відповідники до російських термінів «домовод», «домо-

водка» (хоча російське «домоводство» перекладено в цьому словнику як *домове (хатнє) господарювання, хазяйнування* [РУС]), *книговодство* [СДМ] – калька з російського «книговодство», а також кальки *колоновід* і *колоновода* [РУС] – «колонновожатый». Можемо зробити висновок, що лексеми з морфемою *-вод-* не є питомо українськими (окрім хіба що більш давніх слів, на зразок, *воєвода* (як варіант *воївода*) / *воєводство* (як варіанти *воїводство, воєвідство*) та *верховода* / *верховодити*, зафіксованих у досліджуваних словниках [РУС]), а отже, слід надавати перевагу термінам *справочинець* / *справочинство* перед *діловод* / *діловодство*.

Однією із настанов, якими керувалися мовознавці ІУНМ при творенні термінів, була гнучкість (пластичність) терміна, тобто його придатність для творення похідних лексем [3: 24]. Цей принцип можна вважати основоположним у термінотворенні й сьогодні. Якщо розглядати з цієї точки зору терміни *діловод* / *діловодство* та *справочинець* / *справочинство*, то гнучкішою буде саме остання пара термінів.

Російський термін «делопроизводитель» утворений способом основоскладання і відповідно складається з двох основ «дело» та «производитель». Якщо прослідкувати переклад лексеми «дело» в російсько-українських словниках ХХ століття, то більшість із них як до загального значення цього слова – «робота, заняття людини, пов'язані з розумовим і фізичним напруженням» [СУМ], – так і до спеціальних його значень – «питання або ряд питань, які вимагають розв'язання» та «документи, які стосуються якої-небудь особи, події і т. ін.» [СУМ] – переважно подають український відповідник *справа* і досить рідко *діло*, часто маркуючи останнє як *розмовне*. Так, п'ять словників періоду визвольних змагань першою в синонімічному ряді наводять саме лексему *справа* [Ван.; Леб.; Леон.; Пад.; Сл.ПУПТ;] як відповідник до російського «дело». Відповідник *діло* [Бур.; Пер.] ми зустрічаємо на першому місці в синонімічному ряді лише у двох словниках цього періоду. У словосполучення переважно вводять лексему *справа*, наприклад: «вести дѣло» – *вести справу*, «возбудить дѣло» – *підняти справу, залажити позов* [Леб.], «по дѣлам (чего)» – *у справах (чого)* [Пад.], але тут же: «дѣло по описи архива» – *діло по описові архиву* [Пад.].

Більшість укладачів лексикографічних праць доби українізації так само ставить лексему *справа* [Вер.; Из.; Лінк.; РУСПр.; Св.; СДМ] на перше місце в синонімічному ряді. Цій же лексемі надають перевагу при перекладі фразеологізмів: «судебное дело» – *судова справа*, «по делам службы» – *у справах службових* [Вер.], «дело начато» – *справу розпочато* [Лінк.], «круг дел» – *обсяг справ*, «понимать в деле» – *розумітися на справі*, «гражданское дело» – *цивільна справа* [ФДМ] тощо. І хоча в останньому із цитованих

словників на перше місце в синонімічному ряді винесено відповідник *діло*, винятково лексему *справа* введено до майже всіх фразеологічних зворотів із російським словом «дело» (Див. таблицю 1).

Таблиця 1.

**Переклад найуживаніших канцеляризмів
із компонентом «дело» у найпоказовіших словниках
1923–1933, 1937–1990 і 1991–2011 років**

Російський фразеологізм	Український відповідник			
	1923–1933 роки	1937–1990 роки	1991–2011 роки	
	<i>ФДМ, 1927</i>	<i>Баб., 1985</i>	<i>ПДЛ, 1995</i>	<i>Ср., 1998</i>
«Безотлагательное / неотложное дело»	<i>Пильна справа</i>	_____	<i>Невідкладна (нагальна) справа</i>	_____
«Бракоразводное дело»	_____	<i>Справа шлюботорозлучна, справа про розлучення</i>	_____	<i>Справа про розлучення</i>
«Братся, взяться за дело»	<i>Братися до справи; заходжуватися коло справи; стати до справи</i>	_____	<i>Братися, взятися за діло (до діла, до роботи)</i>	_____
«Возбуждать [уголовное] дело»	<i>Порушувати, розпочинати справу</i>	<i>Порушувати, порушити справу</i>	<i>Порушити кримінальну справу</i>	_____
«Личное дело»	<i>Особиста, власна справа</i>	«(о личности)» <i>Справа особиста, «(о документе)» справа особова</i>	<i>Особиста справа</i>	«(документ)» <i>Особова справа</i>
«По делам службы»	<i>У справах службових</i>	_____	<i>У службових справах</i>	<i>У службових справах</i>
«Приобщать к делу»	<i>Прилучати до справи</i>	_____	_____	<i>Залучати до справи; долучати до справи</i>
«Уголовное дело»	<i>Карна, кримінальна справа</i>	<i>Справа кримінальна</i>	юр. <i>Кримінальна справа</i>	<i>Кримінальна справа</i>

Якщо говорити про загальне значення російського слова «дело», то в усіх російсько-українських словниках русифікаційної доби на першому місці в синонімічному ряді як відповідник до цієї лексеми стоїть українське слово *справа* [РУСКалин.; РУСЗт.; РУСЮр.Т]. До лексеми «дело» в значенні «документи, які стосуються якої-небудь особи, події і т. ін.» [СУМ] з ремаркою *канцелярське слово* словники цього періоду переважно подають тільки відповідник *справа* [РУСКалин.; РУСЗт.], окрім шеститомного «Українсько-російського словника», який також фіксує відповідник *діло* [УР], та одинадцятитомного «Словника української мови», де в цьому значенні так само наведено й відповідник *діло*, проте з ремаркою *рідко* [СУМ]. Щодо лексеми «дело» в значенні «того, що підлягає адміністративному чи судовому розгляду» [СУМ], то лексикографи надають перевагу українському відповіднику *справа* [РУСЗт.], відповідник *діло* теж присутній у цих словниках, але з ремаркою *рідко* [СУМ].

П'ять сучасних словників ділової мови подають лексему *справа* як єдиний відповідник до російського «дело» [Ан.; Бояр.; Др.; Тар.; Шев.]. Решта новітніх словників фіксують синоніми *справа* та *діло*, причому відповідник *справа* стоїть на першому місці в синонімічному ряді [Єр.; Жайв.; Ол.; ПДЛ], хоча в «Новому російсько-українському словнику-довіднику юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери» до російського «дело» в значенні «документи, які стосуються якої-небудь особи, події і т. ін.» [СУМ] з ремаркою *офіційно-ділове слово* подано лише відповідник *справа* [Єр.]. Щодо фразеології із лексемою «дело», то в переважній більшості випадків укладачі сучасних словників вводять до зворотів український відповідник *справа*: «банковское дело» – *банківська справа* [Бояр.; Єр.; ПДЛ; Тар.], «по делам службы» – *у службових справах* [Єр.; Жайв.; ПДЛ; Тар.; Шев.], «уголовное дело» – *кримінальна справа* [Єр.; Жайв.; ПДЛ; Шев.], «приобщать к делу» – *залучати до справи, долучати до справи* [Єр.] та багато інших. Виняток становить лише «Порадник ділової людини», де словосполучення «братся, взятися за дело», «по делу» й «употребить (пустить) в дело (что)» відповідно перекладено як *братися, узятися за діло (до діла, до роботи); у справі, за ділом і пустити в діло (що), ужити (що), скористатися (чим, з чого)* [ПДЛ]. Також варто зауважити, що під час перекладу словосполучень із російською лексемою «дело» у деяких випадках користувачі словників, а подекуди й самі їхні укладачі можуть стикатися із труднощами. Нам видалися проблемними переклади двох таких фразеологізмів: «бракоразводное дело» і «личное дело». Щодо першого фразеологізму, то у двох досліджених словниках в українській частині словникового реєстру зафіксова-

но кальку з російської мови *шлюбозрозлучна справа* [Ан.; Др.]. Звичайно, що таке словосполучення не є доречним у сучасному діловому мовленні, натомість набагато природніше звучить зворот *справа про розлучення*, який також подано в кількох сучасних словниках [Ан.; Др.; Єр.; Тар.]. Невідповідний переклад канцеляризму «личное дело» може взагалі викликати плутанину в діловодстві, оскільки в деяких словниках його без жодних уточнень перекладено як *особова справа* [Др.; Ол.; Тар.], а в інших – як *особиста справа* [Др.; Шев.]. Ситуацію можуть виправити ремарки *про документ*, коли йдеться про *особову справу*, та *про особу*, коли мають на увазі *особисту справу*.

Отже, з вищенаведеного аналізу стає зрозумілим, що саме лексемі *справа* як відповіднику до російського слова «дело» надає перевагу більшість укладачів словників, виданих упродовж ХХ століття, особливо коли йдеться про фразеологічні звороти з цією лексемою, що свідчить на користь її більшої пластичності в порівнянні з відповідником *діло*. Посилаючись на «Словарь української мови» Б. Грінченка, наведемо групу похідних від лексеми *справа*: *справа* → *справування* («отправление, исправление (должности)») → *справувати* → *справник* → *справників* → *справниця* («присутственное мѣсто») [СБГ]. В одинадцятитомному «Словнику української мови» знаходимо такі похідні, як *справоздання*, тобто звіт, та *справоздавець* – оглядач [СУМ]. За сучасним «Російсько-українським словником» за ред. В. Жайворонка можна вибудувати такий ланцюг похідних: *справа* → *справочинець* → *справочинка* → *справочинний* → *справочинство* [Жайв.]. Тому, зважаючи на вищенаведені аргументи, ми вважаємо за доцільне надавати перевагу термінам *справочинець* і *справочинство* як відповідникам до російських лексем «делопроизводитель» і «делопроизводство». Проте, чи перейдуть ці терміни до активного слововжитку, покаже майбутнє, а на сьогодні узвичаєними в діловому мовленні залишаються відповідники *діловод* і *діловодство*.

Література

1. Данилевська О. М. Мова в революції та революція в мові: мовна політика Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР / Оксана Данилевська. – К., 2009. – 176 с.
2. Доценко О. А. Історія мови українського справочинства: навчальний посібник / Олена Доценко. – Вид. 2-ге, доп. – К.: Альфа Реклама, 2010. – 300 с.
3. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Галина Наконечна. – Львів: Кальварія, 1999. – 110 с.
4. Черемська О. С. Лексична та граматична інтерференція в сучасній українській літературній мові як наслідок українсько-російського білінгвізму (на матеріалі преси Харківщини 50–80-х років ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

філолог. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ольга Степанівна Черемська; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2002. – 16 с.

Джерела

- Ан.** Словник юридичних термінів (російсько-український) / [Андерш Ф. та ін.]. – К., 1994. – 322 с.
- Бояр.** Боярова Л. Г. Російсько-український словник сучасних банківських, фінансово-кредитних та комерційних термінів: [близько 10 000 термінів] / Л. Г. Боярова, О. П. Корж. – Х.: Основа, 1997. – 256 с.
- Бур.** Бурак В. Російсько-український словар / В. Бурак. – Одеса, [без року]. – 397 с.
- Ван.** Ванько Е. Кишеньковий російсько-український правничий словник: для адвокатів, суддів, нотарів та урядовців / Е. Ванько. – К., 1918. – 32 с.
- Вер.** Веретка С. Практичний російсько-український правничий словник / С. Веретка, М. Матвієвський. – Х.: Юридичне видавництво НКЮ УСРР, 1926. – 84 с.
- Др.** Драюк В. М. Російсько-український словник юридичних термінів / В. М. Драюк, С. Ю. Журавльов. – К., 1993. – 240 с.
- Єр.** Новий російсько-український словник-довідник юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери: [близько 85 тис. слів] / [уклад. С. Я. Єрмоленко та ін.]. – К.: Довіра, 1998. – 783 с.
- Жайв.** Російсько-український словник / І. О. Анніна [та ін.]; за ред. В. В. Жайворонка. – К.: Абрис, 2003. – 1424 с.
- Із.** Ізюмов О. Російсько-український словник / О. П. Ізюмов. – К.: Книгоспілка, 1926. – 670 с.
- Леб.** Лебідь Д. Українська мова. Російсько-український словник та зразки паперів українською мовою / Д. Лебідь. – Чернігів, 1918. – 256 с.
- Леон.** Леонтович В. Московсько-український правничий словничок / В. Леонтович, О. Єфимов. – К., 1919. – 141 с.
- Лінк.** Практичний російсько-український словник ділової мови (конторської та рахівничої) / Лінкевич Є. та ін.; зредагували: Гладкий М., Туркало К. – К.: ДВУ, 1926. – 136 с.
- Ол.** Олійник О. Б. Словник ділової людини (російсько-український) / Ольга Олійник. – К.: КІА «Слов'янський клуб», 1996. – 448 с.
- Ос.** Осипів М. Російсько-український словник щонайпотрібніших у діловодстві слів (практичний порадачник) / М. Осипів. – Х., 1926. – 83 с.

- Пад.** Падалка Л. Російсько-український діловодний словник / Л. Падалка. – Полтава, 1918. – 106 с.
- ПДЛ** Російсько-український словник-довідник «Порадник ділової людини» / Коренга О. М. [та ін.]. – К., 1995. – 320 с.
- Пер.** Перебендя Ів. Російсько-український словник: містить більше 18000 слів і виразів, з потрібними поясненнями, для ділових, юридичних і літературних робіт / Ів. Перебендя. – К., 1918. – 192 с.
- РУС** Російсько-український словник / Укр. академія наук. Комісія для складання словників української живої мови. – К., 1924–1933. – 1–3 т.
- РУСКалин.** Російсько-український словник / [гол. ред. М. Я. Калинович]. – М., 1948. – 800 с.
- РУСПр.** Російсько-український словник правничої мови: понад 67000 слів / [гол. ред.: акад. А. Ю. Кримський]. – К., 1926.
- РУСЗт.** Російсько-український словник: у 3 т. – К., 1970.
- РУСЮр.Т** Русско-украинский словарь юридической терминологии / под общей ред. Б. М. Бабия. – К.: Наук. думка, 1985. – 407 с.
- СБГ** Словарь української мови Бориса Грінченка: в 4 т. / [зібрала редакція журналу «Кіевская старина»; упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко] – Репринтне видання. Друк. за вид. 1907–1909 рр. – К.: Довіра, УНВЦ «Рідна мова», 1997.
- Св.** Свободін М. Практичний російсько-український правничий словник / М. Свободін, М. Кохановський. – К., 1925. – 72 с.
- СДМ** Дорошенко М. Словник ділової мови: термінологія та фразеологія (проект) / М. Дорошенко, М. Станиславський, В. Страшкевич. – Х: ДВУ, 1930. – 314 с.
- Сл.ПУПТ** Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства. – 2-ге доп. вид. Полтавського українського правничого товариства. – Полтава, 1918. – 126 с.
- СУМ** Словник української мови: в 11 т. – К.: Наук. думка, 1970–1980.
- Тар.** Тараненко О. О. Російсько-український словник для ділових людей / О. О. Тараненко, В. М. Брицин. – К., 1992. – 214 с.
- УР** Українсько-російський словник: у 6 т. – К., 1953–1963.
- УС** Словарь російсько-український: у IV т. / зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка. – Львів: Друкарня НТШ, 1893–1898.
- ФДМ** Підмогильний В. Фразеологія ділової мови / В. Підмогильний, Є. Плузник. – 2-ге вип. видання. – К., 1927. – 129 с.

Шев. Шевчук С. В. Російсько-український словник ділового мовлення / С. В. Шевчук. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Вища шк., 2008. – 487 с.

Olena BOIARCHUK

The History of Words *діловодство* / *справочинство* in the Lexicographic Practice of the 20th – the Beginning of the 21st Centuries

The article is dedicated to the issue of functioning of two Ukrainian synonymic official-business language terms *діловодство* and *справочинство* that are counterparts of the Russian term «делопроизводство» («деловодство»). The history of translation of this Russian term and its derivatives into Ukrainian language was analyzed. As a material 32 dictionaries (mostly Russian-English official-business language dictionaries) of the 20th – the beginning of the 21st centuries were chosen.

Наталія Гордієнко

**Типологія додатків
у сучасних лінгвістичних словниках**

Для практичної лексикографії ХХІ ст. характерні досить швидкі зміни, пов'язані не лише зі збільшенням кількості лексикографічної продукції, а й з оновленням структурної організації словників, осучасненням їхнього формату. На макроструктурному рівні такі зміни відбуваються передусім у додаткових матеріалах до словників. На нашу думку, характер додатків у структурі лексикографічного твору залежить насамперед від уподобань укладача, а також обсягу, формату й призначення словника.

У статті проаналізуємо найхарактерніші особливості додатків для словників лінгвістичного типу, класифікуємо їх, а також спробуємо подати типологію додаткового матеріалу.

Аналітичний аналіз додаткового матеріалу в сучасних тлумачних словниках дав змогу виокремити основні їхні типи:

а) правописні: у ВТССУМі – «Імена та по батькові, поширені в Україні», більшість із яких можуть становити труднощі під час відмінювання та вживання у кличному відмінку. Великі за обсягом доповнення – «Населені пункти України» та «Гідрографічний словник» інформують про правильне